Chełmża [1]

Wysłane przez admin w ndz., 2016-04-10 22:40
Opis:

Położone w otoczeniu jezior i rzek miasto miało pierwotnie charakter obronny. Jego najdawniejsze ślady sięgają młodszej epoki kamienia, z której to pochodzą najstarsze znaleziska archeologiczne. W średniowieczu nad Jeziorem Archidiakońskim istniał, w pobliżu obecnego miasta, gród typu wyżynnego, nazywany Łoza. Osada była otoczona wałami ziemno-drewnianymi i znajdowała się na półwyspie wysuniętym w – znacznie większe niż obecnie – jezioro. Gród darował biskupowi pruskiemu Chrystianowi w 1222 r. książę Konrad Mazowiecki. Osiem lat później przekazał on go Krzyżakom, którzy następnie odstąpili Chełmżę w 1243 r. biskupowi chełmińskiemu Heidenrykowi. To właśnie on w 1251 r. wyznaczył miejscowość na siedzibę biskupstwa i erygował kapitułę, rozpoczynając budowę katedry oraz lokując miasto na prawie magdeburskim. Zmienił również jego nazwę na Culmsee, co znaczy „Chełmno nad jeziorem". Chełmża była często napadana przez Prusów, a w 1422 r. zdobyły ją i spaliły wojska litewsko-tatarskie. W 1454 r. miasto i kapituła przyłączyły się do Związku Pruskiego, okupując to znacznymi zniszczeniami podczas wojny trzynastoletniej. W 1531 r. miasto dotkliwie zniszczył pożar. Spalił się wówczas dokument erekcyjny biskupa Heidenryka, który zastąpiono w 1547 r. nowym, wystawionym przez biskupa Tiedemanna. Do końca XVIII wieku w mieście dominował cech piwowarski. Aż do końca XIX wieku Chełmża nie rozwijała się, a w 1824 r. siedzibę biskupstwa przeniesiono do Pelplina. Budowa cukrowni (wówczas największej w Europie) i linii kolejowych łączących Bydgoszcz z Kowalewem Pomorskim i Toruń z Grudziądzem były bodźcem do dynamicznego rozwoju miasta. W tym czasie miejscowość została przebudowana i rozbudowana w kierunkach wschodnim i zachodnim. Dziś Chełmża wchodzi w skład powiatu toruńskiego, zamieszkuje ją około piętnastu tysięcy mieszkańców.

Najważniejszym obiektem historycznym znajdującym się w mieście jest – pierwotnie katedralny – kościół konkatedralny Trójcy Świętej – najstarsza gotycka budowla ziemi chełmińskiej. Budowla jest orientowana, to znaczy prezbiterium skierowane jest na wschód. Budowę świątyni rozpoczął biskup Heidenryk, a rozbudowano ją pod koniec XIII wieku oraz w połowie XIV, wówczas to wnętrze zostało ozdobione barwnymi polichromiami. Podczas najazdu wojsk litewsko-tatarskich katedrę spalono i zniszczono prawie doszczętnie, po czym odbudowano ją w następnych dziesięcioleciach. W tym czasie prócz wzniesienia nowych sklepień zmieniono bryłę kościoła na współczesną. Odbudowa świątyni przedłużała się jednak z powodu wojny trzynastoletniej. Barokowe zwieńczenia wież ufundował w 1699 r. protestancki magistrat Torunia w ramach odszkodowania za napad na procesję Bożego Ciała w 1688 r. W związku z przeniesieniem stolicy biskupiej do Pelplina parafia została przeniesiona z kościoła św. Mikołaja do dawnej katedry. Świątynię odnawiano pod koniec XIX wieku i w 1929 r. W XIX wieku uległy zniszczeniu bogate zdobienia portali – głównego i przy fasadzie zachodniej. Dachy, hełmy wieży północnej i wieżyczek przy prezbiterium, częściowo sklepienie nawy głównej oraz belka tęczowa zostały zniszczone przez pożar w 1950 r. Świątynię odbudowano i częściowo przebudowano w ciągu następnych kilkunastu lat. Od 1992 r. kościół pełni funkcję konkatedry diecezji toruńskiej. Świątynia jest miejscem pochówku błogosławionej Juty z Sangefhansen, która po śmierci męża rozdała majątek

ubogim i w 1256 r. osiadła w pobliskich Bielczynach jako pustelnica, oddając się życiu duchowemu. Zmarła tam w 1260 r. w wieku 44 lat. Obok prostokątnego prezbiterium znajduje się przybudówka wybudowana w oparciu o mury gotyckie; została rozbudowana przez architekta Giovanniego Baptistę Cocchiego w latach 1749-1756. Mieści ona w przyziemiu zakrystię, składzik i sień oraz na piętrze dwa pomieszczenia dawnego kapitularza. Rzut poziomy budowli wyróżnia się nietypowym dla katedr założeniem; jest ona trójnawowa oraz halowa, bez obejścia prezbiterium i wieńca kaplic; co więcej, jak na obiekt gotycki wydaje się on nawiązywać do świątyń romańskich. Historycy przypuszczają, że w ten sposób biskup Heidenryk chciał podkreślić niezależność administracji kościelnej względem roszczeń Krzyżaków, mającej dłuższą tradycję dzięki działalności biskupa Chrystiana, czy św. Wojciecha. Ostrołukowe okna kościelne są przeważnie trójdzielne. W południowej ścianie znajduje się trójdzielna wnęka ze śladami polichromii gotyckich. Właściwy chór muzyczny ufundowano na przełomie XV i XVI wieku; obejmuje on trzy pomieszczenia, otwarte do korpusu arkadami, z których środkowe przesklepiono krzyżowo w XVII wieku. W przejściu z prezbiterium do przedsionka znajduje się późnobarokowy, kamienny portal. Kaplice boczne w ramionach transeptu pochodzą z połowy XVIII wieku. Przy zakrystii, w przedsionku mieści się murowany, narożny późnobarokowy piec. W prezbiterium i filarze nawy głównej zachowały się fragmenty polichromii gotyckich z XIV wieku. Na uwagę zasługuje także wczesnobarokowy ołtarz z połowy XVII wieku, ufundowany przez biskupa Andrzeja Leszczyńskiego. Obrazy, choć pochodzą z tego samego okresu, zostały dość znacznie przemalowane w XIX wieku. Liczne XVIII-wieczne ołtarze boczne posiadają elementy z różnych epok. Świątynia posiada kilkanaście rzeźb pochodzących z okresu między XV a XVIII wiekiem. Znajdujący się w konkatedrze renesansowy nagrobek biskupa Piotra Kostki wykonano prawdopodobnie w Krakowie. W świątyni znajdują się także fragmenty płyty nagrobnej wielkiego mistrza Zakonu Krzyżackiego Zygfryda von Feuchtwangen oraz liczne inne. W neogotyckiej plebanii z przełomu XIX i XX wieku wiszą barokowe obrazy; w otoczeniu świątynnym, między plebanią a kościołem stoi gotycka kolumna z rozebranego wcześniej kapitularza, a w ogrodzie plebańskim znajdują się XV- i XVI-wieczne piwnice, będące pozostałościami po domach kanonicznych. Świątynia była pierwowzorem dla licznych budowli gotyckich w regionie, jak na przykład fary w Chełmnie, czy kościoła św. Jana w Toruniu.

Drugą zabytkową świątynią miasta jest gotycki kościół św. Mikołaja. Pierwsze wzmianki o parafii pochodzą z 1251 r. Obecną budowlę trójnawową, pierwotnie bazylikową wzniesiono pod koniec XIII wieku; po pożarze w 1422 r. odbudowano ją, zmieniając korpus na pseudohalowy. W okresie 1827-1945 kościół pełnił funkcję ewangelickiego. Ołtarz główny z 1612 r. wykonany jest w stylu manierystycznym; ołtarze boczne pochodzą natomiast z okresu od XVIII do XIX wieku. Wieżę nadbudowano w stylu neogotyckim.

Współrzędne geograficzne:

adres strony: http://konkurs.kujawsko-pomorskie.travel/pl/chelmza

Odnośniki
[1] http://konkurs.kujawsko-pomorskie.travel/pl/chelmza